

אור

אור"ח סימן קע"ג

יצחק

קפט

בו שום בדרך הערמה לומר שאינו מכויץ אלא להצניעו שם, ואם הוא ת"ח מותר לו להערים בכך, ע"כ.

ולדברי הר"ן הרי מתקן כלי ע"י אוכלין נאסר לכל אדם גם לצורבא דרבנן, כהך טרפא דאסא. אלא ע"כ שאין כאן [בתיקון כלי ע"י אוכלים] אלא איסור דרבנן דנראה כתיקון כלי ולצורבא מרבנן שרי בהערמה, [וזה שייך דוקא כשמתקן כלי, אולם כשמתקן אוכלים עצמן שהדין שלא שייך באוכלים תיקון אין שום מיחזי ומותר]. ודברי הר"ן צ"ע עדיין. (שוב ראיתי בספר טל אורות לרבי יוסף בן גיזייה במלאכת ממתק ומתקן שהאריך שם הרבה בזה, והעיר בדברי הר"ן. ואין הזמן איתי כרגע לעבור על ענין זה באורך).

ונחזור על הראשונות, בענין עשיית אוכלין בצורת קופסא וכדומה. דנראה אולי שיש לאסור מטעם עשיית צורה, ואף אם נאמר שעשיית קופסא אינה בכלל זה - דזה רק תיקון כלי וכנ"ל. מ"מ אם יעשה צורת חיות ועופות וכיוצא בזה, גם באוכלים אולי יש לאסור זה מדרבנן, דהגם שמדאורייתא ודאי שרי, דהא אינו מתקיים, אולם מדרבנן יהא אסור, דהא רושם תולדה דכותב הוא, ובכותב אסור מדרבנן גם באינו מתקיים [כמ"ש בשו"ע סי' ש"מ סעי' ד'], וברושם רשמים וצורות בכוחל ובששר, כתב הרמב"ם [בפרק י"א משבת הלי' י"ז] שחייב משום כותב, וא"כ באינו מתקיים - כגון כאן באוכלין - יהא אסור מדרבנן.

אלא דאפשר לומר דלא שייך איסור רושם בעשיית ציורים אלא כשמצייר על דבר אחר, אבל בעושה איזה דבר - לצורה, אין זה אלא כעשיית כלי, וא"כ באוכלין אין איסור עשיית כלי ושרי. וגם בדין כותב עצמו יש לי לדון ולומר שאינו חייב אלא בכותב על דבר אחר ולא בעשיית האות עצמה, ואינו דומה לחוקק בלוחות שחייב משום כותב, דזה ודאי נקרא שכותב על דבר אחר.

ועיין באחרונים [כנסת הגדולה אור"ח סי' ש"מ הגהות ב"י, ובמג"א סי' ש"מ ס"ק ו' ועוד] שהעתיקו (אבל בקיצור) בשם מהר"ש הלוי [סי' כ"ו], דכתיבה העשויה מהעוגה עצמה אם בדפוס או בידים, אין על זה שם מחיקה כששוכרה או אוכל אותה [והארכתי בזה בס"י ק"צ], אמנם לא כתב שם שום טעם. והנה ודאי שככותב על עוגה יש על זה שם כתיבה, דהא בלוחות עצמם הוי גם כתיבה מהלוח עצמו, ע"י שחוקק בו ונראה החקק. וודאי שאין לומר שמשום שהיה חלול לגמרי בלוחות הוי טפי שם כתיבה מאשר בעוגה.

אמנם ראיתי בערוך השולחן [בסי' ש"מ סעי' כ"ג], שכתב: שאותיות שעושים מהעיסה עצמה או מתבלין, בזה ודאי דלא שייך שם כתיבה. דהוא ג"כ מאכל ומותר לגמרי. ע"כ.

להחיר בתבלין, שאינו מן העיסה עצמה, ודבר זה לא נזכר שם לא במג"א ולא בכנה"ג, דכל מה שכתוב שם הוא ממהר"ש הלוי, ושם כתב שעשויים מהעיסה עצמה אבל אם כתב מדבר אחר על העיסה עצמה, אף שהוא ג"כ מין אוכל מנין לנו להתיר. וגם מה שכתב ערוך השולחן שאין על זה שם כתיבה, זה לא נזכר שם אלא שאין על זה שם מחיקה [ודבר זה עדיין צ"ע].

ובנראה שהערוך השולחן הבין טעם הדבר שבאוכלין לא שייך שם כתיבה בכלל, ועדיין לא ידוע לי הטעם. ואם מפני שאינו מתקיים, הא בכותב אסור אף שאינו מתקיים וכנ"ל. ועוד א"כ מה טעם לאוסר בדיו ע"ג אוכלין, הא ג"כ אינו מתקיים. וכל זה צ"ע ליישב היטב.

ולמאי דשאלת אם מותר לעשות מן הפירות צורות כל שהם לענ"ד כיון שכל האיסור באינו מתקיים אינו אלא מדרבנן, יש לסמוך על מה שכתבתי למעלה להתיר, כיון שאין על זה שם כותב ורושם.

סכום:

- א. אין איסור תיקון כלי או מחתך באוכלין.
- ב. אולם לתקן כלי אחר ע"י אוכל, מהר"ן משמע שיש בזה איסור תיקון, וצ"ע. ולכאורה אינו אסור אלא משום מיחזי כמתקן, ולצורבא מדרבנן יהא שרי בהערמה.
- ג. לעשות צורות חיות ועופות מאוכלין או אפי' צורת אות, הדעת נוטה להיתר - להלכה ולא למעשה.
- ד. ושאר צורות, כקופסא וכדומה, שלא שייך בהן איסור רושם, נראה שמותר.
- ה. הכותב או עושה על עוגה ציורים ואוכלם, אין על זה איסור מחיקה ומותר.
- ו. אמנם מה שחידש הערוך השולחן שגם אין בזה שם כתיבה, וחידש עוד שגם במין אוכל אחר על מין אוכל אחר אין בזה שם כתיבה, צ"ע גדול, ונראה דאסור מדרבנן.

סימן קע"ג

הקוטם עצי בשמים

אור"ח סי' שכ"ב סעי' ה'.

כתב המחבר וז"ל: מותר לטלטל עצי בשמים להריח בהם ולהניף בהם לחולה ומוללו להריח בו אחד קשים ואחד רכים. ובמ"ב ס"ק י"ז כתב: ומוללו וכו', צ"ל: וקוטמו ומוללו.

ש"ג אור יצחק חלק א
הרב"ז ח' יצחק יצחקא' א"ת

וזהו עתה לעצי בשמים, שהקשה הביאור הלכה למה לא יהיה אסור לקוטמם משום מחתך, ולהנ"ל מיושב היטב דמחתך הוא רק כשמתקן כלי, וא"כ פשוט דבקוטם עצי בשמים שאין כאן ענין של תיקון כלי, ואם יחתוך ענף קטן או גדול אין בזה שום ענין של תיקון, לא שייך איסור מחתך.

סכום:

בגדר מלאכת מחתך מוכח בסוגיא וברמב"ם שהוא דוקא **+** כשמכוין בחיתוכו לתקן כלי. **L**

סימן קע"ד

להשתמש בסכונ בשבת

שו"ע אור"ח סי' שכ"ו סעי' י' בהגהה.

כתב הרמ"א וז"ל: אסור לרחוץ ידיו במלח, וכ"ש בבורית שקורין זייף בל"א, או בשאר חלב שנימוח על ידיו והוי נולד, ע"כ.

ויש לדון בזה מה כוונת הרמ"א דהוי נולד, האם רצונו לומר משום איסור מוקצה דנולד, או משום דהוי מוליד וכמרסק שלג וברד, דפסקינן לאיסור בסי' ש"כ סעי' ט'.

והנה מקור הדין הוא מהא דאיתא סוף פרק במה טומנין [שבת דף נ"א ע"ב], ואין מרוקין לא את השלג ולא את הברד בשביל שיזובו מימיו, אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש, ע"כ. וכתב שם ברש"י ד"ה כדי שיזובו מימיו - משום דקא מוליד בשבת, ודמי למלאכה שבזרא המים האלו, ע"כ. ובדבור השני כתב, אבל נותן לתוך הכוס של יין בימות החמה כדי לצנן, ואע"פ שנימוח מאליו, ואינו חושש, ע"כ.

וכתב בר"ן [בדף כ"ג סע"ב מדפה"ר], דבתוספתא [פ"ד הל' ט"ו] משמע דאף לרסק לתוך הכוס והקערה מותר, דגרסינן בתוספתא: מרסק, במקום נותן. אבל באמת דבר זה צ"ע, דמנין לנו לסמוך על התוספתא נגד הגמ', ואולי התוספתא היא טעות סופר כמו שמצוי בה הרבה פעמים.

ולבן ברור שאין כוונת הר"ן להכריע כתוספתא נגד הגמ', ולכן גם כתב **דמשמע** מן התוספתא, אע"פ שהוא מפורש כן, וכוונתו שיש משמעות להלכה שיהא מותר לרסק. ומ"ש בגמ' דידן: נותן, אפשר דלאו דוקא נותן אלא שכן הדרך לתת הברד והשלג בתוך הכוס והוא נימוח מאליו. וגם כונת רש"י יכול להיות כן.

להקשות וז"ל: לכאורה קשה אמאי התירו לקטום בקשים להרית, נהי דאינו מכוין בקטימה לעשות כלי - שאינו רק להרית ואין שייך בזה תקון כלי, יאסר משום מחתך בקשים שאינם בכלל אוכלי בהמה. דהרי בכל מלאכת מחתך אין הטעם משום דבזה עושה כלי, אלא דזה גופא הוא מלאכה כידוע ממה שאמרה הגמרא בשבת [דף ע"ד ע"ב] האי מאן דסלית סילתא וקפיד אמשחתא דחייב גם משום מחתך וכו', ע"כ.

ואני תמה, א. דהנה ברמב"ם פרק י"א הל' ז' משבת כתב שמחתך מן העור חייב ושיעורו כדי לעשות קמיע, ע"כ. ואם מחתך חייב אף שאין בזה תיקון כלי, למה נתן שיעור לעשות קמיע [שהוא שיעור של כלי שנעשה בחיתוכו]. ב. דשם ברמב"ם בהל' ח' כתב: דאוכלי בהמה אין בהם איסור מחתך מפני שאין בהם תקון כלים, הרי דדין מחתך תלוי בעושה כלי, [הא אם אינו עושה כלי כגון באוכלי בהמה לא שייך מחתך].

ומה שהביא הביאור הלכה ראי' מהגמ' בשבת דאי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך, צ"ע בכוונתו, ונקדים את לשון הסוגיא: אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן אמר רב מנשה האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן אמר רב אשי אי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך. ופירש"י בד"ה דסלית סילתי, עצים דקים להבעיר אש, ע"כ. ועתה יש להבין, דאם ס"ל לביאור הלכה דרב אשי קאי על מאן דסלית סילתי, ולפי"ז ראייתו ממה שאמר רב אשי דאי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך, הגם שלא שייך בזה תיקון כלי דהא עומדים העצים להבערת האש. א"כ יש לדחות ולומר דרב אשי מילתא באפי נפשה קאמר, ולא מיירי במחתך לצורך הבערה. ולדברי הר"י רב אשי לא קאי על האי דסלית סילתי, דז"ל הר"י [דף ל"ב ע"א מדפה"ר]: ואמר רב מנשיא האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן, אמר רב אשי ואי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך, פי' דסלית סילתי, אלו עצי דקלים שעומדין שיבי שיבי פי' נימין נימין וכשמפרק אותן הנימין יוצא מביניהן כמין קמח ומתוך כך נחשב כטוחן, ע"כ. [ובחיתוך אלו הנימין לא שייך מידה, דרק מפרק אותם זה מזה, ולפי"ז ע"כ שרב אשי שאמר אי קפיד אמשחתא הוא מימרא באפי נפשא].

ועוד אפילו בעומד לשריפה שייך בזה לומר תיקון כלי כמו פתילה ונר שעומדים לשריפה, [שתיקונם חשוב תיקון כלי מטעם שמועיל להדלקה, וא"כ ה"ה כאן בעצים]. והכי מבואר במשנה בביצה [דף ל"ב ע"א]: אין חותכין את הפתילה רבי יהודה אומר חותכה באור, ושם בגמ' [סוף העמ'] מאי שנא בסכין דלא - דקא מתקן מנא וכו' עיי"ש, הרי מפורש שגם דבר שעומד לשריפה שייך בזה תקון מנא.

מנוחת פרק כא אהבה קבה

בין עץ או מתכת או זכוכית, אם מקפיד על מדת ארכו ורחבו וחותך בכונה הרי זה אסור מן התורה משום מחתך.⁷

7 ד. אין איסור מחתך בדבר שהוא כלי או חלק מכלי המשמש,⁸ לפיכך החותך בקצה של בגד כדי לקצרו להתאימו למדת אדם מסויים אינו אסור

מנוחת

ומלשון אין פותחין אותו "מחדש" משמע דר"ל שאין חותכין בגוף הבגד לעשות לחלוק פתח בפעם הראשונה. ולכאורה למה לא כתבו הפוס' הנ"ל שחייב משום "מחתך" שהרי בודאי מקפיד לחתוך במדה מסויימת ומתכוין ליה. ודוחק לומר דאה"י חייב גם, משום מחתך, זהו דוחק, דכולי האי לא הו"ל לפוסקים למיסתם סתומי. וכן מוכח ממה שהקשה מרן בבי"י (סימן שיז) ובכסף משנה (פרק י ה"י) למה פותח בית הצואר אינו חייב משום קורע ג"כ. ע"ש. ואי איתא מאי קשיא ליה אימא דאה"י חייב גם משום קורע, אלא ודאי דכולי האי לא הו"ל למיסתם. ואף הפוס' שמפרשים דמיירי בפתח שנפתח כבר וחזר ותפרו כדרך הכובסין, עיין בחידושי הריטב"א (מכות ג:) שכ"כ בשם ר"ת. וכ"כ בחידושי הרמב"ן ובחידושים המיוחסים להריטב"א (שבת מח.), וכ"כ בחידושי הר"ן (שם) בשם הרא"ה. וכ"כ בחידושים שבראש ספר מעשה רוקח בשם הרמב"ם. מ"מ נראה שמודים שגם כשפתחו לכתחילה חייב משום מכה בפטיש בלבד, רק שמוסיפים שאפי' נפתח ונתפר חייב על פתיחתו השניה גם כן. ופשוט. ועיין להרמב"ם (פ"י מהל' שבת ה"י) שכתב דין פותח בית הצואר במלאכת קורע. ומשמע שחייב מצד קורע. אלא שהמגיד משנה (שם) הביא פרש"י (שבת מח.) שחייב משום מכה בפטיש. ומשמע שמבין כן גם בדעת הרמב"ם. וכן משמע בכסף משנה (שם). וכן כתב החו"א (חאו"ח

ז) פשוט. וכ"כ הרמב"ם (פ"א מהל' שבת ה"י). וכ"כ הח"י אדם (כלל לו אות א) והמשנ"ב (סימן שכב ס"ק יח).

7 ע. כיון שכל פעולת חיתוך בדבר שהוא כלי או חלק מכלי שאינה דרך הפסד וקלקול, יש בה תיקון לכלי, והעושה איזה תיקון בכלי אסור משום מכה בפטיש כמו שנבאר להלן בפרק כד בס"ד. ואע"פ שהוא מקפיד על המדה מ"מ הואיל ומלאכתו היא בכלי אין שייך ע"ז איסור מחתך רק איסור מתקן כלי שאסור משום מכה בפטיש. והואיל וכלל זה לא מצאתיו מפורש בפוסקים, לכן אמרתי לכתוב הראיות שהביאוני לייסד כלל זה.

הנה בגמ' (שבת מח.) אמר רב יהודה אמר רב הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת. ופרש"י, הפותח בית הצואר של חלוק לכתחילה חייב חטאת דהשתא קמשוי ליה מנא, וחייב משום מכה בפטיש והיינו גמר מלאכה. עכ"ל. וממ"ש רש"י הפותח בית הצואר של חלוק "לכתחילה" מוכח דמיירי שחותך בגוף הבגד הארוג, וכן מתבאר בפרש"י שם בעמוד ב'. ע"ש. וכ"כ המאירי (שם ובמכות ג.). וכ"כ האור זרוע ח"ב (סימן סה), וכ"כ מלשון הטושי"ע (סימן שיז סעיף ג) שכתבו מתירין בית הצואר מקשר שקשרו כובס שאינו קשר של קיימא אבל אין פותחין אותו "מחדש" דמתקן מנא הוא. עכ"ל.

ספר מנוחת אהבה

הרב"ה למהר"ן זצ"ל

סימן נא אות ד). ואיך שיהיה משמע להדיא דמשום מחתך אינו חייב לכו"ע. וצריך לומר דהיינו טעמא גשום שע"י פעולת החיתוך הוא תיקן וגמר את מלאכת עשיית החלוק ונעשה החלוק ראוי לשימוש גמור, וכל שבפעולת החיתוך הוא מתקן כלי לשימוש גמור אסור מצד מכה בפטיש ולא מצד מחתך ודוקא בדבר שחותכו כדי לעשות ממנו איזה כלי וכיו"ב אבל לא נעשה כלי בחיתוכו, חייב משום מחתך וכמ"ש במבוא לפרק זה. וכן מוכח ממ"ש בגמ' (שבת קמו.) אין חותכין שפופרת ביו"ט וא"צ לומר בשבת, נפלה מחזירין אותה בשבת וא"צ לומר ביו"ט. ורבי יאשיה מיקל. ורבי יאשיה אהייא, אילימא ארישא "הא קמתקן מנא". אלא אסיפא ת"ק נמי מישרא קשרי, אלא דחתיכה ולא מיתקנא איכא בינייהו. וכו'. ע"ש. ומבואר שהחיתוך שפופרת של קנה ומתקנה למידת הנקב שבחבית אסור משום "מתקן מנא" ולא משום מחתך, אע"פ שמקפיד לחתוך במידה מסויימת לפי גודל נקב החבית. וכן כתב הרמב"ם (פרק כג מהלי שבת ה' ו) וז"ל: אין חותכין שפופרת של קנה מפני שהוא כמתקן כלי. עכ"ל. ומלשונו הטהור שכי מפני שהוא "כמתקן" וגם ממ"ש דין זה בפרק כג שעוסק מדברים האסורים מד"ס מוכח איפוא שאינו אסור מה"ט. ולכאורה למה לא חייב משום מחתך. וצריך לומר כמ"ש בס"ד שבדבר שחיתוכו מתקנו לגמרי להיותו כלי המשמש או חלק מכלי המשמש לא שייך איסור מחתך רק איסור מתקן כלי. [ומה שאינו אסור מה"ט משום מתקן כלי, אפשר משום שאינו מתקן בגוף הכלי דהיינו החבית רק בשפופרת, והיא כשלעצמה אינה כלי רק חלק מכלי. מיהו מפרש"י (שבת קכה:) שנביא בסמוך מוכח שחייב משום מכה בפטיש גם על תיקון חלק מכלי אף כשאינו מחובר לכלי. ודו"ק]. וכן יש להוכיח ממ"ש בגמ' (שבת קכה:) דהיינו טעמא

דמתני' דתנן זמורה שהיא קשורה בטפוח ממלאים בה בשבת. הא אינה קשורה, אין ממלאים בה בשבת, משום גזירה שמא יקטום. ופרש"י, שמא למחר תהיה לו ארוכה ויקטמנה מתוך שהיא רכה ונוחה לקטום "ונמצא עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש". עכ"ל. וכ"מ ממ"ש הרמב"ם דין זה בהלכות מתקן כלי ומכה בפטיש. ע"ש. ולכאורה למה לא חייב גם משום מחתך כמו בקוטם קנה נוצת עוף שחייב משום מחתך, ועל כרחך לומר כמ"ש בס"ד דאין שייך איסור מחתך בדבר שנתקן ונעשה ראוי לשימוש גמור על ידי חיתוכו. ועפ"ז אתי שפיר נמי מ"ש במשנה (ביצה לב:) שאסור לשבר חרס או לקרוע נייר ביו"ט לצלות עליו דג. ופירשו בגמ' שאסור משום מתקן. וכ"פ הרמב"ם (פכ"ג מהלי שבת ה' ו). ומסתמא קורע לפי מדה מסויימת ואעפ"כ אינו חייב משום מחתך, ולפמ"ש אתי שפיר.

הן אמת שיש להעיר ממ"ש הרמב"ם (פרק יא מהלי שבת ה' ו) וז"ל: הנוטל קיסם של עץ מלפניו וקטמו לחצות בו שיניו או לפתוח בו את הדלת חייב. עכ"ל. וממה שכתב דין זה בהלכות מחתך, משמע שחייב מצד מחתך. וכן כתב החיי אדם בנשמת אדם (כלל לו אות א) והכפות תמרים (סוכה לג:) והמשנ"ב (סימן שכב ס"ק יח) ועוד אחרונים בדעת הרמב"ם. ומוכח איפוא שגם בדבר שנעשה ראוי לשימוש גמור ע"י חיתוכו שייך איסור מחתך. ואמנם מפשט הסוגיא בגמ' (ביצה לג:) משמע יותר שהקוטם קיסם לחצות בו שיניו אסור משום מתקן מנא, וכן מתבאר בחידושי המאירי (שם), ובחידושי הרמב"ן (שבת מב:). ובב"י (סימן שיד). וכ"כ המשנ"ב (סימן שכב ס"ק יח) בדעת הרא"ש. ועיין בפרש"י וברא"ש ובר"ן (ביצה שם). וזה מתאים לכלל שכתבנו שאין איסור מחתך בדבר שנעשה ראוי לשימוש גמור ע"י חיתוכו. אכן

משום מחו
קופסת שיב
המתכת כנ
סעיפים ט -

ה. א
בלבד, ¹² ל
לעשות בד
מתקן כלי
מדת הנקב

מהרמב"ם מוכ
בס"ד בדעת הר
עץ קטום שם ע
בו שיניו או
שלתשמישים
והרבה דברים
איסור מתקן מ
גמור שבלעדיו
על קיסם קטום
לחייבו מצד מ
ורק בדבר ש
מצד מכה בפט
בדבר שאין ב
איסור מחתך. ו

9) לדעת רוב
הצואר בשבת
מחן בשי"ע (סינ

10) לדעת הר
וכמ"ש בספר
בבאה"ל (סימ

משום מחתך אלא משום מכה בפטיש⁹ או משום קורע¹⁰ וכן הפותח קופסת שימורים או סרדינים בפותחן המיוחד לכך אע"פ שמחתך בקופסת המתכת במידה מסויימת, אינו אסור משום מחתך¹¹ ועיין להלן בפרק כד סעיפים ט - י, בענין פתיחת קופסאות שימורים וסרדינים בשבת. L

ה. אין איסור מחתך באוכלים ואפי' באוכל הראוי למאכל בהמה בלבד¹² לפיכך מותר להתוך בסכין תבן ועשבים לחים אפי' אם רוצה לעשות בהם שימוש כלי ומקפיד לחותכן במידה מסויימת¹³ אבל אם מתקן כלי באוכל, כגון שיש נקב בכלי ונוטל חתיכת לפת וחותרו לפי מדת הנקב אסור משום מתקן כלי¹⁴.

מנוחות

ועיין לעיל בהערה 8. ובמ"ש בס"ד בשו"ת תפלה למשה חלק א (סימן נו אותיות ג, ד). ע"ש. ומשם בארה.

11) הואיל ובפעולת החיתוך שעושה הרי הוא מתקן אותה שתהיה ראויה לשימוש גמור להכניס בה דברים נוספים לכן אין לאסור מצד מחתך וכמ"ש בהערה 8. וכן מוכח בחזון איש האו"ח (סימן נא אות יא) שדן לאסור מצד מתקן כלי ולא העלה על דל שפתיו לאסור מצד מחתך. ועיין להלן בפרק כד סעיף ה הערה 11.

12) כן מתבאר ברמב"ם (פרק יא מהלי שבת ה' ה'), וכ"פ החי"א אדם (כלל לו אות ג), והמשנ"ב (סימן שכב ס"ק יב).

13) שבאוכלין הראויים למאכל בהמה מותר אפי' כשחותך ומקפיד על המדה. וכן מתבאר בדברי החיי אדם (כלל לו אות ג), ובמשנ"ב (סימן שכב ס"ק יב).

14) כ"כ הר"ן בהלכות (ביצה לג:) וחובא בב"י

מהרמב"ם מוכח ההיפך. ואשר אני אחזה לי בס"ד בדעת הרמב"ם שסובר שאין על קיסם של עץ קטום שם של כלי גמור אע"פ שעומד לחצות בו שיניו או לפתוח בו את הדלת, מפני שלתשמישים אלו אין צריך כלים מיוחדים והרבה דברים ראויים לתשמישים אלו. ואין איסור מתקן מנא אלא על כלי שמשמש שימוש גמור שבלעדיו א"א לעשות התשמיש וכיון שאין על קיסם קטום שם כלי גמור, ממילא שפיר דמי לחייבו מצד מחתך כשקוטמו ומקפיד על המדה, ורק בדבר שחיתוכו מתקנו לגמרי, שמתחייב מצד מכה בפטיש, אין שייך איסור מחתך, אבל בדבר שאין בו משום תיקון כלי, אדרבה יש איסור מחתך. ודו"ק. L

9) לדעת רוב הפוסקים שכתבו שהפותח בית הצואר בשבת חייב משום מכה בפטיש. וכ"פ מרן בש"ע (סימן שיז סעיף ג).

10) לדעת הרמב"ם (פ"י מהלי שבת ה' י) וכמ"ש בספר מעשה רוקח שם ובמשנ"ב בבאה"ל (סימן שמ סעיף יג) ד"ה אין שוברין.

טפוח
אין
טום.
זמנה
נשה
כ"מ
מכה
שום
שום
א"י
מוש
ג"ש
רוע
סור
בת
כ"כ

יק
ע
את
זות
זיי
זית
יק
זא
זיי
זא
זם
זן
שי
זכ
זש.
זה
זר
זן

י. קופסאות שימורים שדרך לשומרן אחר הוצאת האוכל מתוכן, כדי להשתמש בהם לאכסנת דברים שונים, וכן קופסאות של חמוצים שדרך לחזויר לתוכן את החמוצים שהוציא מתוכן ונשארו לאחר הסעודה, אמור לפותחן בשבת בעזרת פותחן או כל כלי אחר.¹⁷ והמיקלים גם בזה יש להם על מה שיסמוכו.¹⁸

7 ← יא. מותר לפתוח בשבת בקבוקי טמפו וכדומה אע"פ שעם פתיחתן מתנתק חלקו התחתון של הפקק, ונעשה הפקק ראוי לכסות שאר בקבוקים

מ י מ נ ו ח ת

סתום אינו כלי. ע"ש. כאשר יחזה המעיין הולך ישר. וכן העיר בזה בשו"ת מנחת יצחק ח"ד (האו"ח סימן פב). ולכן נלע"ד שאין לסמוך על ההוראה הנ"ל לעשות נקב בשולי הקופסא ואח"כ לפותחה, ועדיף לפותחה כרגיל. ומי שרוצה להחמיר שלא לפותחה, לא יפתחנה כלל בשבת, אח"כ עשה בשוליה נקב מערב שבת.

17 שיש לחוש שמא יתכוין בפתיחתן להשתמש בהן שימוש נוסף והו"ל עושה כלי, ואסור מה"ת כמו שבארנו בהערה 14.

18 עפמ"ש בהערה 14 בד"ה והנה אף, שכשפותחן ומתכוין להוציא האוכל שבתוכן לבד, יש לסמוך על שיטת רש"י וסיעתו (שבת מח:), שאין בזה משום מתקן מנא כיון שהיו פתוחות כבר וסגרום על דעת לפותחן. עש"ב. ומ"מ לכתחילה יש להחמיר בזה בקופסאות שדרך להשתמש בהן, ורק בקופסאות סרדיניים שדרך להשליכן לאשפה לאחר הוצאת האוכל מתוכן אפשר להקל לדעתי אף לכתחילה וכמו שבארנו בס"ד בהערה שם. [ובמקום צורך גמור כגון סעודת חתן אפשר להקל לפותחן ע"י קטן וכמ"ש

שלמה אפי בענין שאינו עושה כלי, ואפי' נקב בעלמא אסור לנקוב בה. ע"ש. ועיין לעיל בפרק כג סעיף נט. ולאפוקי ממה ששמעתי שנוהגים להורות לאסור פתיחת קופסאות סרדיניים ושימורים בשבת, ואם צריכים לפותחן נוהגים להורות לעשות נקב בתחתית הקופסא, שבאופן זה אחר שיפתחנה מלמעלה אין לחוש שיתכוין לעשותה כלי לתשמיש חדש כיון שכבר מנוקבת בשוליה ולא תצלה לכלום. והיתר זה הובא בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק ט עמוד פז). ולפע"ד אין הוראה זו נכונה, שהרי בעשיית הנקב הרי הוא "סותר" כלי שלם ולדעת מרן השי"ע יש בזה איסור תורה (אם היה עושה כן על מנת לבנות). ומ"ש בששי"כ הני"ל (עמוד פח הערה כ) בשם הגרש"ז אויערבך שליט"א שאין לחוש לאיסור סותר בעשיית נקב בשולי הקופסא, הואיל ובשעה שהקופסא סגורה אינה חשובה כלי עפ"י החזו"א וכו'. ע"ש. לדעתי קשה לסמוך על זה, שבודאי גם כשהקופסא סגורה כיון שמשמשת לאכסנת האוכל שבתוכה, הרי נחשבת כלי ושייך בה איסור סתירה, שכל דבר המשמש נחשב כלי כשייחדוהו לכך. ואינו ענין למ"ש החזו"א (סימן נ אות ט) ד"ה והא, דכלי

בת
ת
ג
ד
ה
ו
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט

ספר מנוח אגד
חלק פ"א
הרב"ל ל' ט"ב ז' ז' צ"א

המתאימים לו, ובלבד שלא יתכוין בעת פתיחתו להשתמש בפקק לכסות

מ י מ נ ו ח ו ת

כיו"ב בחלק א (פרק כ סעיף ד). ע"ש.

19 **16** הנה אע"פ שהפקק הלזה אינו ראוי לשמש כפקק בבקבוקים אחרים כל עוד הוא מוצמד ע"ג בקבוק אחד וחלקו התחתון מחובר עמו, וע"י הסרת הפקק מהבקבוק מתנתק חלקו התחתון ונעשה הפקק ראוי לשמש בבקבוקים אחרים המתאימים לו. מ"מ ידוע שאין דרך העולם להצניע פקקי הברגה של בקבוקים אלו על מנת להשתמש בהם בבקבוקים אחרים הדומים להם. אלא אחר הרקת כל המשקה שבבקבוק זורקים את הפקק שלו לאשפה. ואע"פ שלפעמים משתמשים בפקק שימוש חוזר בבקבוקים אחרים או בבקבוק שלו שממלאים אותו מים וכיו"ב ופוקקים בפקק זה, מ"מ אי אפשר לומר שכשאדם פותח בקבוק שיש לו פקק כזה מסתמא מתכוין להשתמש בו אח"כ לבקבוקים אחרים וכיו"ב. שבאמת אין זה נכון, אלא מסתמא כוונתו להוציא את המשקה בלבד. ואין לגזור בזה שמה יתכוין בפתיחתו להשתמש בפקק שימוש חדש בבקבוקים אחרים או בבקבוק זה אחר שיחזור וימלאנו מים, וכמשי"ל בהערה 14. זה אינו, שכיון שאין דרך העולם להשתמש בפקק תשמיש חדש, רק לפעמים קורה שמשתמשים בו לבקבוק אחר או לבקבוק שלו שחוזרים וממלאים אותו מים ופוקקים בו, אי"כ אין לנו לגזור שמה יתכוין, וכמשי"ל בהערה 14 להתיר מטע"ז פתיחת קופסאות סרדיניים שאין דרך להצניען להשתמש בהם אחר הרקת האוכל מתוכן. ועוד, שמכיון שאפ"י אם יתכוין לפתוח את הפקק ולנתק את חלקו התחתון, כדי להשתמש בפקק לבקבוק אחר שצריך לפוקקו,

אינו עובר איסור תורה רק איסור דרבנן הואיל ואינו מנתק את חלקו התחתון של הפקק ע"י כלי אומנות רק ביד ע"י שמסובב בחוזק את הפקק לפותחו ואין זה דרך עשיית כלי, ודומה לקוטם קיסם ביד לחצות בו שיניו דאסור מדרבנן בלבד לדידן דקי"ל כחכמים בגמ' ביצה לג. ועוד, שכיון שאינו מנתק את חלקו התחתון של הפקק דרך ניתוק וחיתוך, רק בדרך סיבוב הפקק בעת פתיחתו ניתק חלקו התחתון, אי"כ הרי זה כעושה כלי דרך עסק שאינו אסור מה"ת אפ"י אם מתכוין לעשות כלי. וכמ"ש הר"ן (ביצה לג.) גבי שובר חבית שלימה, שאפ"י אם מתכוין לעשות לה פה יפה בשבירתו, אינו אסור מה"ת, "כיון שהוא עושה כלי בשבירה בלבד שלא כדרכו". ע"כ. וכ"ד הרשב"א בספר עבודת הקדש (שער ב סימן ז). ובספרי שו"ת תפלה למשה ח"א (סימן כד אות ג) כתבתי שכן צריכים לומר לדעת רוב הפוסקים שמתירים לשבור חבית שלימה. ע"ש. וע"ש (באות ז) שכתבתי שכי"נ דעת מרן השי"ע (סימן שיד סעיף ו) וכמ"ש המט"י והמחב"ר ועוד. והלום ראיתי שכן פסק הגאון ר' שלמה דאנה זצ"ל בעל שלמי תודה בחידושו לאו"ח (רס"י שיד). ומאחר שאין איסור תורה אפ"י כשמתכוין בפתיחת הפקק לדי להשתמש בו בבקבוק אחר, אי"כ כשאינו מתכוין אלא להוציא המשקה שבבקבוק, הרי זה מותר גמור, ואין לאסור שמה יתכוין להשתמש בו בבקבוק אחר, דהו"ל גזרה לגזרה. וכן מבואר להדיא בגמ' (ביצה לג.) שלדעת חכמים שסוברים שהקוטם קיסם בידי לחצות בו שיניו אסור מדרבנן בלבד, אי"כ כשאינו מתכוין לחצות בו שיניו רק להריח בו, הרי זה מותר גמור, ואין לגזור כשאינו

מתכוין אטו מתכוין תורה במתכוין.

ודע שאע"פ ש שיתרוקן כל המש ממשיכים להשתמש אין זה נחשב שעושו זה שהרי גם קודם פ הפקק התחתון מ לבקבוק זה ולמשך חלקו התחתון לא נ בקבוק. ואע"פ מהבקבוק, מ"מ אי דאדרבה פעולת הסר ולא פעולת שימוש, בשעה שפוקקים ב נתחדש שום שימוש ואדרבה נגרע עתה נ היה משמש כיסוי נ חזק באופן שהגו לא לאחר ניתוק קצהו ו כבתחילה לשמור ה כלל. ואי"כ מקלקל חלקו התחתון ולא נ מצד סותר כלי, אע" שיד סעיף א) יש אי שלמים. חדא, שאפ שהרי הפקק עדיין נ לסוגרו לגמרי כבתי ליטול ממנה גרוגר בדופן הכלי, ומעתה לגרוגרות שנשאר בו על מנת לבנות אי"כ ו כלאחר יד בדרך פת להדיא בדרך שבירה ליטול ממנה גרוגר

רובנו הואיל
פקק עיי כלי
את הפקק
זמה לקוטם
רובנו בלבד
לג. ועוד,
ון של הפקק
הפקק בעת
רי זה כעושה
ת אפי אם
יצה לג: גבי
כיון לעשות
מהיית, "כיון
לא כדרכו".
קדש (שער ב
ח"א (סימן
לדעת רוב
שלימה. ע"ש.
מרן השיע
י והמחבר
ין ר' שלמה
ישיו לא"ח
תורה אפי
השתמש בו
אלא להוציא
גמור, ואין
בקבוק אחר,
להדיא בגמי
ים שהקוטם
זר מדרבנן
בו שינוי רק
גזור כשאינו

מנוחת

פרק כד

אהבה

רמז

מתכוין אטו מתכוין אלא אם היה עובר איסור תורה במתכוין.

ודע שאע"פ שאין זורקים את הפקק עד שיתרוקן כל המשקה שבבקבוק, ובינתים ממשיכים להשתמש בו כפקק לבקבוק שלו, מ"מ אין זה נחשב שעושה את הפקק לכלי חדש ע"י זה שהרי גם קודם פתיחת הבקבוק וניתוק קצה הפקק התחתון ממנו, הפקק שימש כיסוי לבקבוק זה ולמשקה שהיה בתוכו. ובניתוק חלקו התחתון לא נתחדש שום תיקון בשימוש בקבוקו. ואע"פ שעתה קל יותר להסירו מהבקבוק, מ"מ אין חידוש זה נחשב תיקון, דאדרבה פעולת הסרת הפקק נחשבת אי-שימוש ולא פעולת שימוש, שפעולת שימוש הפקק היא בשעה שפוקקים בו את הבקבוק, וכזה לא נתחדש שום שימוש חדש ביחס לבקבוק זה. ואדרבה נגרע עתה משימושו הקודם, שבתחילה היה משמש כיסוי טוב יותר הואיל והיה סגור חוק באופן שהגו לא יצא מהמשקה, משא"כ עתה לאחר ניתוק קצהו התחתון אינו יכול לפקוק בו כבתחילה לשמור הגו בתוך המשקה שלא יצא כלל. וא"כ מקלקל הוא את הפקק ע"י ניתוק חלקו התחתון ולא מתקן. ומ"מ אין לאסור בזה מצד סותר כלי, אע"פ שלדעת מרן השיע (סימן שיד סעיף א) יש איסור בסתירה גמורה בכלים שלמים. חדא, שאפשר שאין זו סתירה גמורה שהרי הפקק עדיין משמש כפקק טוב אף שא"א לסגורו לגמרי כבתחילה. ולא דמי לשובר חבית ליטול ממנה גרוגרות שעושה סתירה גמורה בדופן הכלי, ומעתה אין החבית משמשת טוב לגרוגרות שנשארו בתוכה. ועוד, כיון שאינו סותר על מנת לבנות א"כ הו"ל מקלקל, וכיון שמקלקל כלאחר יד בדרך פתיחת הבקבוק ואינו מקלקל להדיא בדרך שבירה כמו בחבית שלימה שרוצה ליטול ממנה גרוגרות, וגם אינו מתכוין לקלקל

הפקק רק לפתוח הבקבוק, הו"ל פסיק רישיה בתרי דרבנן דלא איכפת ליה שמותר גם לדעת המחמירים בפסיק רישיה דלא ניח"ל בחד דרבנן, וכמ"ש בחלק ב' פרק א בהערה 25. ועוד, שהפקק אין לו דין כלי גמור כמו חבית שלימה, רק דינו כמגופת חבית שמשמע בגמי' (שבת קמו.) שמותר להסירה מחבית אע"פ שנשברת ואינה ראויה כבר לכסות בה חבית. ועיין בתוסי' (שבת מה:.) ד"ה וכי, שכתבו, שהמגופה אינה נחשבת כלי כמו החבית כיון שאינה מגוף החבית. ע"ש. וצריך לומר דהיינו משום שאינה משמשת שימוש גמור כמו גוף החבית רק משמשת לשמירה בעלמא על האוכל והמשקה שבחבית, ואין זה נחשב שימוש גמור. וכן מבואר בתוספתא (פי"ג דביצה) שמותר לקרוע עור שעל פי חבית יין בשבת ולהוציא היין מהחבית. ע"ש. והובאה להלכה בב"י (סימן שיד.) ומשמע בחידושי הרשב"א (ביצה לא:) ובספר עבודת הקדש (שער ב סימן ז) שהטעם בזה משום דדמי לחותמות שבכלים שמתיר ומפקיע וחותר. ע"ש. והיינו משום דחותמות אינם כלים גמורים רק עשויים לשמירה על הכלי. וה"ה לכל כיסוי כלי. וכן מצאתי להחזון איש (חאו"ח סימן נא אות יב) שכי' שמותר להסיר פקק של בקבוקי בירה ומיץ שדוחקים אותו בבית החרושת על צואר הבקבוק, ואף שכשמסירו בפתחן הוא מתעוות ומתקלקל, אין בזה משום סתירת כלי דלא מצינו איסור בשבירת מגופה דזהו בכלל אין סתירה בכלים, כד"ן חותמות שבכלים שמפקיע וחותר. ואע"ג דכתבו תוסי' דפותחת של מותכת אסור לשוברה, התם נעשה להיות קבועה בכלי תמיד והו"ל שבירת הכלי, אבל הכא נעשה רק לפקק ועושה רק בשביל להוציא מה שבתוך הבקבוק, שרי. ועוד דכיון דלבשה על הבקבוק כבר בטלה מתורת כלי שעומדת לשבירה. עכ"ל. וכל הטעמים שכתב שייכים גם בני"ד. ועוד יש לצרף דעת רוב

בו בקבוקים אחרים המתאימים לו.²⁰ ובקבוקי יין שאין שום הפסד אם יפתחום מערב שבת נכון ממידת חסידות לפותחם לכתחילה מערב שבת,²¹ ואם שכחו לפותחם מערב שבת מותר לפותחם בשבת. L

יב. כשם שאסור בשבת לעשות כל נקב שהוא, כן אסור לסתום כל נקב.²² ומכל מקום כלי שיש בדופןו למעלה נקב ואין המשקה שבבלי יוצא דרכו, מותר לסותמו לפי שעה בדבר שאין דרך להשאירו בנקב.²³ ובלבד שלא יהיה דבר המתמרה כגון בצק או שעוה.²⁴ ואם יש נקב בבלי למטה

מ י מ נ ו ח ו ת

ומה גם שעושה כן ביד ודרך עסק. וכן השבתי לתי"ח אחד יצ"ו שהעיר לי בזה. ולכן לדינא יש להקל בזה, ולא יפה עושים המפרסמים איסור בזה בראש חוצות וע"ג תוויות בקבוקי טמפו וכדומה, שבאמת אין בזה איסור כלל, וכמו שבארנו תלוי"ת. L

20) שבזה יש לאסור מדרבנן עכ"פ וכמ"ש בתחילת ההערה הקודמת. ע"ש.

21) הואיל ואין שום הפסד ליין ואינו דומה לבקבוקי "טמפון" וכיוצא שם פתיחתן מתנדרף הגז מהמשקה לאט לאט. והואיל והרבה מחכמי דורנו מחמירים ראוי לחוש להם ממדת חסידות במקום שאין הפסד וביטול עונג שבת.

22) כ"כ הרמב"ם (פכ"ג מהלי שבת הל' ג).

23) ש"ע (סימן שיד סעיף יא). ועיין בב"י שם שכ"ד הטור ורש"י. ודוקא בדבר שאין דעתו ודרכו לבטלו שם, אבל בדבר שדעתו או דרכו לסתום בו נקבים אסור דהו"ל מתקן.

24) אפי' אם מניחו כך בלא למרחו על פי הנקב

הפוסקים שמתירים לשבור אפי' חבית שלמה ליטול ממנה גרוגרות, ועל צבאם הרי"ף והרמב"ם, קבצתים כעמיר גרנה בספרי שו"ת תפלה למשה ח"א (סימן כד). ע"ש. ולכן אין לחוש בני"ד לאיסור סותר כלל. וכן פסק להקל בני"ד מרן מופה"ד הגרע"י שליט"א בשו"ת יחווה דעת ח"ב (סימן מב), וכ"פ בשו"ת קנין תורה ח"ד (סימן לד). ולאפוקי ממה שפסק בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק ט סעיף יז) לאסור בזה, וע"ש בהערה סא שכ"ד הגרש"ז אויערבך שליט"א. ע"ש. ולפע"ד העיקר להקל בזה וכמ"ש בס"ד מילתא בטעמא. וכן נוהגים להקל בזה רבים משלומי אמוני ישראל ולא ניחא למרייהו לומר שנכשלים ח"ו באיסור שבת.

והלום נדפס איזה קונטרס מתי"ח אחד הי"ו, ועמד וימודד אריש לאסור איסור, והסכימו עמו כמה רבנים מחכמי דורנו שליט"א וכתבו שיש בזה חשש איסור תורה משום שעושה את הפסק לכלי משמש. וכבר כתבתי להשיב על דבריו ע"פ האמור לעיל, ונדפסו דברי בירחון אור תורה (גליון אלו תשמ"ז). ומה שכתב בקונטרס הנ"ל לאסור מצד מחתך, ליתא, לפמ"ש בס"ד בפרק כא סעיף ד דל"ש איסור מחתך כשמחתך כלי. ע"ש.

והמשקה
שום, מ
לסתום
לתוך הנ
מותר, י
להלכה כ
יג.
שכל או
לפיכך נ
בשבת א
אסור, גזרה
כ"כ שאין
שקרוב לוד'
(שבת קמו.)
שיד סעיף י
25) ש"ע ס
26) בדק הו
27) כ"כ ה
בדעת הרב
ועוד אחרו
דעת הכה"ו
28) שאנו
להקל בין
כל האחרונ
לאיסור דו
ובחומותיו
כדעת מרן

הוא מן דברים טעם. דוקא כשהוא שיר טעמה אבל עמר
 ארבעה שירי: **כבוד** דומה לשירי מנה קא מטי. ריש
 וכן ט בשל כלל קמיל דנה ודבריה מנה קא מטי בשל מיהא ו
 ט דמירפא רפי והרד קמטי ויביי אלג לין לפרש קמיל דנה אמרי

רבינו תנאל
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה

רבינו תנאל
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה

רבינו תנאל
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה

האי מן דברים טעם. דוקא כשהוא שיר טעמה אבל עמר
 ארבעה שירי: **כבוד** דומה לשירי מנה קא מטי. ריש
 וכן ט בשל כלל קמיל דנה ודבריה מנה קא מטי בשל מיהא ו
 ט דמירפא רפי והרד קמטי ויביי אלג לין לפרש קמיל דנה אמרי

רבינו תנאל
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה

רבינו תנאל
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה

דשלק ליה שבועא זימנין. לתמן: ואי לא שקלי ליה. לכולל מתוך
 הפסולת מתוך שהוא כן ועומק ע"י משקל הרבה מסודר. והכל
 אובל נני לו זמן משמורנו זה הוי כפסולה ומיהא אובל הוא מתחמין
 עליה למיהא הוא דשקל כפסולה מתוך אובל. וליי העורר מורמטין

רבינו תנאל
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה

רבינו תנאל
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה

דנא. מולעה ומקב כו ו
 את הקב שלם חסא חסא
 של תפירה. נגד הספור
 מחימוס הנגד ו מונו כמקל
 הטוע לדקדק ולחבר ו ו
 ומיה: ולגורו דבר אחו
 מן המשמשי לע"ו ו
 מודה פסור לגורו ממנו
 כו. הוי מלח משמטתא
 ימרו וצורו מרב כו דקד
 אמגורא. דלמירא ככל ו
 ושמולל פליגי ביה: חד אבי
 מנסק: וחד אמר גדו
 הדוקו בע"ו ומגדף תמיד
 ומקסא אדמיס לע"ו: דא
 דעתיך ררשי. ועממא מש
 לא ימלא כן וכו' וימיה וכו'
 מנסק: דא חביב. לעל
 חמלד לעשות כרי שמטשא
 שכול לעמוד כהן וכו' וע
 שקר לעמד שמבין שהוא
 תחסיים. דגדופי הוא ו
 דברו דברי ע"ו והסקל מ
 שיקר: לעיני העמיה.
 היכרת הוא שמראה לה
 דברו גיילון התמה והמולת
 מוכרי. דמחייב שמונה טה ו
 טה ו טהורה ויהא כן של טה
 מתקן התמה נמולתיה ו
 נמול הכל לפי השעה ו
 לשמש כעממא התמה למול: ד
 דומיקו בידו שלם דמו: אה
 אלא אחת. משום ליהה לכל
 למה ליה: כמקל דיהשה.
 נישא ויהיטו מבעל מראה
 טה: מתעסק דהוא אצל
 נשמה. לומר לגבי טעילת
 הוי מתעסק נגדו אחר ו
 מללכת משמטתא פליגי מתחין
 טפי ניהא ליה. שדס הוי ו
 התמה ויהי דכל עלונו מתחין
 לומר עילת ימות כדו אטי'
 כהן אלל מתעסק וכו' מודה ר'
 נצמדי ליה איכפת ליה ל'
 ומיהו קרובי לא מתחין: ו
 צביבוייה נרביקין. שטתא מ
 מאי מדייב. שטתא מ
 ו טהורה פליגס מדרמטס ל

רבינו תנאל
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה

רבינו תנאל
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה

רבינו תנאל
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה

רבינו תנאל
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה

רבינו תנאל
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה

רבינו תנאל
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה
 פסקין ורבינו אריה

דין פירוש שעת
שומר חזיל לענין
זמן ק"ש ותפלה
סבארא אצלו יפה
בעייה בחבור
לחם שמים ובמור
וקציעה על סוד
א"ח דלא בשעת
הרים זל

ולענין שעות זמניות צמ"ש מהר"י אצוהב נכב"י סוף
סי' ג"ח] שיש ליזהר בחורף למהר לקרות ק"ש.
פשוט שכוונתו צדורה מאד, ור"ל שזמנו קצר מן
רביע יום הקיץ, ולריך למהר לקרות ולא להמתין ג'
או ד' שעות מהשעות אחר שהאיר היום, כדרך שעושה
צקין, וכמ"ש מעכ"ת. וכחצ הוא ז"ל כן לאפוקי
ממאן דס"ל בשעות שוות משערין, שלפ"ז יוכל להמתין
בחורף ג' שעות כמו צקין, והדיבור בזה אך למומר.

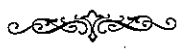
ואולם מלד השכיחה והקימה שזכר מעכ"ת, היא
היא מין הטענה שטענתי על דעת זו דשעות
זמניות נספרי אשר חנני ה' לכחוב קצת ציבורים
וחידושים צמניות, וטרם הולדו קראתי שמו לחם
שמים, השי"ת בחסדו יזכני להזיאו לאורה, ולבאר כל
הש"ס צלי שגיאה. שס נמסכת צרכות [פ"א מ"ב]
השיבותי ידי על הדעת ההוא צענין השעות באריכות,
והנחתי את השלישית דעת מכרעת ע"פ הזהר [ח"ב
קצ"ה ע"ב], והיא קצרה תלמודית צפירוש השעות, נלחתי

להעתיק דברים ככחצן (יע"ש וצמ"ש צס"ד צמ"ס)
מור וקציעה צה"ל ק"ש [סי' ג"ח] ופסח [סי' חל"ג]
ודי בזה לעת עתה שאי אפשר כלל להאריך חכמ

כבר רמזתי להם שזה איזה ימים הייתי חש צלחתי
ואיצרי כבידין עלי, קלני מזרועי, אני עני וכואב
ישועת אלהים תשגבני, ותושיעני ימין ה' לרפואי
ולהחלימני, לחורתי ולעבודתי ית' לקיימני, ובגלל זה
נחרשלו ידי לכחוב כל האגרת לבדי כו', גם לא יכולתי
להעביר עיוני על הדברים הנ"ל שכתבתי צרהיטוא בן
ציום שקבלתי כחצם, ואיניני סומך על דעתי אולי
משגה הוא חלילה, כי שגיאות מי יצין, על כן אמרתי
אגלה אזנו, שאי אפשר כעת להטיב העיון כחפצי,
ואם יהיה השם עמדי אחיאל ואוכל לשנות פרק זה
צעיון, אעבור על דברי צדוק, יומירכס ה' לעוזה.

כנפשכם הנדיבה, ונפש אוהבם נדיבה

יעב"ץ ס"ח

שאלה מא

געטינגן ט"ו שבט תצ"ז לפ"ק

שלום וישע רב לרב ספרא וטובינא דחכימא,
שכלו צח ונקי כמרגניתא דלית ביה טימא, נחל
גובע מקור חכמה, ה"ה הרב הגאון הגדול החכם
ושלם במדות ומעלות נשלמו סיבותיו ולא חסרו
מאומה כסה פני שמים הוד תורתו יפה כלבנה
ברה כחמה, סיני ועוקר הרים ומשוה למישור
העקוב המופלא ומופלג כש"ת כמוהר"ר יעקב
יצ"ו נ"י ע"ה פ"ה.

הגולה וה' שלח למחיה לפני את הקצין ר' אליה
מאדיבורג ואסף אותי הציתה, אז רפתה רוחי הקשה
ממני, ונטיתי אהלי אלל משכנות הרועים ולשמוע
שריקות העדרים המהגים צמלכת הגיון, והייתי מאסף
לכל החכמות הנריכות שישיקפו עליהם השלמים ואי
אפשר זולתם, והאספסוף אשר צקצצי החאוו מאוה
לשקוד על דלתי חכמות הרפואה, ואעתק משם ללכת
מאופן אל אופן לעומת הרופאים אשר צכאן.

והנה הקרה ה' לפני דבר גדול ודבר קשה ממני
להחיר ספקו, ולא נשאני לצי למקות מכחצ
אל אדוני מ"ו להכציד עליו צמילין, עם היות מדי
עברי דרך גצולו אהי שעשוע צעיניו, אולי צלוק העמים
נמותה ונתכה האהבה מהשקפא צרעיניו, ועתה גלה

76

תכפ. ע"ע מש"כ רבינו במור וקציעה סי' א'. ובשר"ת מנחם
אלעזר ת"א סי' ס"ט כתב ור"ל ראיתי בשר"ת חסד
לאברהם להגאון מהר"א תאומים ז"ל תא"ת סי' ד' השיג על

ספר שאלה יעב"ץ

חלק האשון

דין צכרון זצ"ל י"ג י"ג

הגאון רבינו יצחק צדק צ"ח
[מחבר ז"ל הרב] י. יצחק צדק צ"ח
א"ח

אח אזני צן הק' רא"ה כי ינחא ליה למר לשמוע מלמי, על כן מנאחי את לצי להציע לפניו שאלתי.

וזה החלי, הלא ידעמס כל מי שערב לבו לגשת ולקרצ אל מלאכה הרפואה צריך ללמוד חכמת הניתוח, ופעמים בשבת ממימים את הכלב אם אין מה נכרי מוכן לפניו, ומראין את הסכינים המיוחדים לכך לערוך לפניו הפשט ונתוח כדי להחלמד. ועתה יודיעני כדח מה לעשות, ואדון לפניו צקרקע כחלמיד היושב לפני רבו.

אודת הסכינין לטלטל לצורך תשמישו, לא מצעיא לי דזה חלוי אם מותר לחתוך אבר אבר אם לא, וגם את המת אשר יחזון לטלטל נראה לי דשרי, לא יהא אלא כלי מצט הנקרא אנטרלאציוס דשרי להסיע ממקום למקום, ואי משום מוקצה מתמת מיאוס כבר איפסקה בש"ע [סי' ש"ח סי"ג] כר"ש דשרי, ואי משום בעלי חיים שמתו דאיכא לחד מ"ד צמס' צינה דמודה ר"ש, הלא הוצא צמגן אצרהס סי' ש"ח סעיף קטן נ"ו צשר עכו"ם שנשחטה היום שרי לטלטל דאין הכנה לעכו"ם ע"כ.

ונראה לי ראיה מתוספת דצינה דף ו' [ע"ב] צדצור המתחיל השתח מוכן לאדם לא היו מוכן לכלבים וכו'. ותימא היכא הוה מוכן לאדם דהא לא מצי שחיט לה צין השמשות דילמא שבת הוא ע"כ, מאי מקשה תוס' דלמא איירי צצממת נכרי דמצי שחיט לה, אלא ודאי דאי איירי צצנכרי לא הוה פליג ר' יהודה צסיפא צצמרו אם לא הימח נצילה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן דצשל עכו"ם אינה צריך הכנה וק"ל, וגם מת נכרי נראה לי דשרי לטלטל דמה לי נכרי ומה לי כלב.

ובזה שחמיר לן מת דידן, שחי תשובות צצבר, חדא דמת ישראל אסור צצנהה משא"כ מת נכרי, כמו שחולק בן המחבר תשובת צצמא לך [סימן י"ג] על אציו, ויפה כח הבן מכת האב, מדמנצח קודשא צריך הוא צישראל שנותנין שונאיהן לקצורה, אחרי שקיימא לן כל האסורין צצנהה צצריכין קצורה, ולא אמרה חורה שלה לחקלה, ועוד צבר יהיב טעמא לשבת הלבוש [אר"ח סי' ש"א סוף סעיף ו'] כי מת גופא ינחא ליה דלא לחלל שבת עבדו, ולא צריך האי טעמא

ובזה הותר הספק מה שמקשה הט"ז [ע"י שם סי"ק ה"א, גבי מוקצה ק"ל כר"ש להיתרא, וגבי מת אסור לזוז צו אבר.

ואף לנתוח אבר אבר נמי שרי, ומשנה ערוכה היא [שבת קנ"ו ע"ב] מחמתין את הנבלה לפני הכלבים, ואין לחלק צמקום מצוה שאני, דמחמתין צתלוש אף צדליכא מצוה, מדפרין צגמרא צצבת דף קמ"ו [ע"א] על הא דר' אשעיא מחלק צין דרוכות למפורדות, מיחצי רצצ"ג אומר מציא אדם את החצית של יין ומחיו את ראשה צצייף ומניחה לפני האורחים ואינו חושש, ומשני הא ר' נחמיה והא רבנן, מאי דוחקא לאוקמי חדא כר' נחמיה וחדא כרבנן לוקמי מרוייהו כרבנן, והיה דרצצ"ג צמקום מצוה ולהכי נקטי לפני האורחים, וגם מאי דפרין צבר הכי תניא חדא מתיר מפקיע וחותר ומניא אידך מתיר אבל לא מפקיע וחותר, ומאי פריך דילמא צמקום מצוה שאני, אלא על כרחך חותר צתלוש ליכא אף שלא צמקום מצוה, ור' נחמיה לא פליג כי אם לטלטל הסכין דאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד, וכבר איפסקא הילכתא צגמרא כר' אשעיא דמיקל צחיחון ולא מתקנא.

ואם יתחמץ לצו אנוש הלא גמרא ערוכה צצבת דף ע"ד [ע"ב] האי מאן דסלית סילתא חייב משום טוחן, ואי קפיד אמשתחא חייב משום מתחק, הרי שלך לפניך דחיתוך צתלוש נמי איכא וצקפידא חליא מלחא, והנה צצכמת הניתוח איכא קפידא רצא לאמן את ידו לצלתי נטות ימין או שמאל פנים ואחור.

ואולם אף דא לא צצברא דאין זו מן המדה ואמשתחא, דאי לא תימא הכי מאי מקשה צגמרא דעירכין דף ו' [ע"א] מהא דאמר שמואל היושבת על המשבר ומחה מציאין סכין וקורעין את כריסה צצבת להוציא הוולד מתוכה, ופרין פשיטא מאי קא עביד, ופי' רש"י ז"ל מתחק צצבר הוא ולא מידי קא עביד ע"כ, וכי כולא עלמא גמירא כשמואל צצקי צצטיה שלא לחתוך ולדה עמה והוה כמאן דקפיד אמשתחא וחייב משום מתחק, על כרחך ז"ל דאינו חייב משום מתחק כי אם החושש אשיעור קוטן וגודל, ומאן דקפיד קפדינן צצדיה.

וגם מוכח ממוס' דצצבת דף ע"ה [ע"ב] צצור המתחיל

מוקשה, צרוך ה' אשר שלחך לקראתי, צרוך ה' היה לשמים אשר זיכיתי במצוה על זאת תודות השלם.

והנה תשובת שאלתך לא נפלאה ולא רחוקה היא, וכל הדדים שזיידת להקל סרו מהר וכלין מאליהן ספו חמו כרגע הייתי יכול לומר כלם, אולם מאשר יקרה צעירי נכבדתי ואני אהבתיך אף כי אהבתי זרים, ואמרת אחריהם אלך וגו' [ירמיה ב, כ"ה]. (בכונה רמזתי לו שפיל לסיפא דקרא, כאשר הוא היה הנטפיל לעוברי עברה משלחת מלאכי רעים הידועים, שהזנו לרצים וצדו מלצם גזרה קשה לק"ק מייסק בשקרה, שנלכדו על ידי למכתב עלייהו חצרה, ונחגלה חרפתם בקהל רב צידיעה צרורה, עם שלא יכולתי להוציא חיל בלעז מצטונם, וממלטו נסבת עד המסייע הלו מוטא נשכר טהר גברא צטהר השכירה, להנאת עצמו דורש דמים וזרח לחצרה, חצר כהנים חמסנים דמיקרו ועבדי לחזוקי שיקרייהו משכחה גברי (גברא חיל) ידעתי בני הרצה ילדות עושה הרצה שכנים וחצרים רעים עושים, וגדול כח השוחד, ולא עזרת כח ללחום את מושל צאדם ההמוני, המענה את הכל לסור אל משמעתו ולעבוד עבודתו כי רצה, אצל איני מהרהר אחר כך שנתחרט על אותו עון שנטפלת לעוברי עברה להחזיק ידי עושה עולה וצודאי עשים תשובה, על כן לא סרה כל עיקר האהבה, צימוד עכשיו כי ראיתיך מודה על האמת חזרה למקומה החבה, כי הילדות והשחרות הצל, וסוף סוף וצוק מוטרא לאוירא אעיקרא וקושטא קאי, ואל חתור עוד במרעים ולא יקנא לבך כי אם ציראת ה' כל היום כאשר קיחתי ממך מאז הכרתיך, על משמתי אעמודה ואנפה, הן מוחלתי לא נכזבה.

ומקשה ולחשוב נמי מחסך, ומשני בצדני גזית עסקינן ואינו צריך אלא לציור, מוכח נמי דלא שייך אמשחמחא אלא במקטין דבר ממה שהיה קודם לכן להעמיד על שיעורו, דאם לא כן הדרא קושיא החוס' לדוכתא דהא ציור נמי איכא קפידא שלא להאריך במקום שראוי לקצר או לקצר במקום שראוי להאריך ודו"ק.

מה שהדס יוצא בחסיכת חצרים לאחר מיתה איכא שום צד איסור בזה, אי דם מייפקד פקיד שרי ואי חצורה מייחבר אין חצורה לאחר מיתה, אך לפעמים הכלב אחר מיתתו עדיין איצרו מפרכסין ועורקין דופקין נ"ל שאסור לחסוך, דאיחא בגמרא דערכין דף ז' ולד דפרכוס לא יהא אלא כונב הלטאה דמפרכס אף שאין רוח חיים בקרנו, והנה ההפך יורה צורה דעה סימן כ"ז וס"א כל זמן שהנהמה מפרכסת אסורה משום אבר מן החי, ונ"ל דספוקי מספקא לן ואוליין הכא לחומרא וצהיה דערכין לא מפקינן ממנוה מספיקא.

והצני יושב על המשמר ומנפה להתעדן בתשובתו ולהנות מאור חורתו, וזה אלא ואחוי קידה לעומתו ואומר האל יפליא למענהו שים רצות יחייהו וצריא אולם יעמידהו ועל צמתי עב ההלכות יעליהו.

כה דברי השוקד על דלתי חכמת הרפואה שם.

הצעיר בנימין וואלף גינצבורג

תשובה

בעזה"י ער"ח אדר תצ"ל אלטונא

אקרא לשלום, לאהובי המשכיל התורני גורת שפי"ר ויהלום, אוהב החכמות לעשות מהם אוצר בלום, מלמד ידיו לקר"ב איש ולב עמוק ובמלחמת יסודות המורכב להטיל שלום, כהר"ר בנימין וואלף יצ"ר ה' אתו את הברכה ולא יחסר מכל אושר אמיתי בלום.

נמצאו דבריך ואוכלם, והי דבריך לי לשון ולשמחת לבני, צראותי שלא נשענת על המק"ל המגיד חדשות כאשר יחלוס החולם, ואלי קראת להליך מפח

לבן עתה צאתי על דברי חורה אשר שאלתי ואתהלכה ברחבה, עם היות הדבר פשוט מאד לאיסור מכמה טעמים ואופנים שונים, אמרתי להתבסס עמך בהלכה, ואשיבך על עקב דבריך דרך ארוכה וקצרה כאשר יצטרך הדבר לפי תואר הנושא בלבד, ובאופן שאצליע כל לשון כתבך כמעט מלה נמלה תוך כתבי, למען חדע ותשכיל ממואל דבר שהשקפתי על כל מה שכתבת ולא דחיתי אותך בקט וגבול. אכן לא אטפל בהעמקת לשונות הגמרא והפוסקים עם ציון מ"מ על כל דבור ודבור כדרך צעלי תשובה, גם לא אאריך

תל. ע"י במגלת ספר מש"כ רבינו באריכות מעמ' 107 עד עמ' 111.

על החימוך הרי הוא אב מלאכה, ויצוה עוד לפנינו
בס"ד באשר נגעת בזה.

מערתה לא היה זה לריך אריכות, והתשובה בזה
צקצרה שהעושה כן בשבת חייב צ' חטאות
או א' לפחות, ואם כבר נכשלת ח"ו, כתוב אפנקסך
שתיא עכ"פ חטאת שמנה, שמנה ודאי לפייס ג"כ
עון המוקפה ועמו כמה איסורין מדברי סופרים
שנכללין בענין זה בודאי הגמור. ואילמלא לא היה
כאן לגמרי משום לתא דאיסור דאורייתא כאשר השבת
באמת, ולא עלה על לנך כלל שיהא צו שמן דבר
ממלאכה גמורה, מ"מ היה די ומספיק להרחק ממנו
עד קנה האחרון, ולהחמיר אפילו בספק, עם שיהא
ספק דרבנן בלבד, דשאי שצותין דחמירי, וכמה פעמים
מנינו שהחמירו בספק, צפרטות בנדון זה שיש צו
כמה שצותין של דבריהם כמ"ש להלן בעוה"י.

והובחרתי במק"א שלפעמים חמורים אסורי דרבנן
בקיצוץ וחוקים מיינה של תורה ודוחין
איסור תורה מפניהם אף בקום עשה, שלא לעבור
על דברי סופרים כשנקצו צאו צ' או ג' מניעות
מדבריהם בענין אחד, כי אז נתחזק חבל האיסור
אע"פ שאינו אלא מדברי סופרים, ולא צמורה יתק
מפני איסור של תורה אחד פשוט, ואין כאן מקום
להאריך בזה ח"ל, מלבד המפורסם וידוע שהשבות כחו
גדול לדחות בשב ואל תעשה שהעמידו דבריהם אף
במקום כרת ח"ל, ומתנין צ"ד לעקור דבר מן התורה
שלא לזולל בגזרותיהם, על כן אל יקלו בעיניך, וכאשר
בודאי ידעת ג"כ כמה חמורים דברי סופרים צהפלגת
עונש העובר, ויותר מהמה בני הזהר וקצע צהם
מסמרות, ועשה משמרת למשמרות.

עבשיו הריני נזקק לצטל דדי היתר שעלו על
דעתך בענין המוקפה, ובאמת כל דבריך אינו
אלא חימה ולא אחד צהם שיש צו ממש סעד להתר
וסמן נרעה.

כתבת ואלון לפניו אודות הסכינים לטלטל לצורך
תשמען לא מצעיא לי דזה חלוי אס מותר
לחמוך אצר אצר אס לא.

ת"ג. יבמות צ' ע"ב.

במה שאינו לריך רק בשיעור שיספיק למצין, כדרכי
ומנהגי עפ"י הרוצ בעוה"י שהמועט מחזיק את
המרוצה, ולא לטרוח צחנס בדברים נודעים במקומם,
ואם צאו לכחוצ אין אנו מספיקין, בשגם הילכתא
רבחא לשבת צלאו הכי, צפרטות דיני המוקפה וסעיפיו
הרי הן כהררים החלויין צשערה ורבו מארצה, על כן
תנה בני לנך לי וכל דברי הקטיבה.

ל"ל שאלתך, הלא ידעתם כו' ופעמים צשבת ממתיים
את הכלב ומראין את הסכינים המיוחדים לנך
לערוך לפנייהם הפשט וניתוח כדי להחלמה, ועמה
יודיעני כדת מה לעשות, ע"כ השאלה.

והנה לפי סגנון לשון זה אס הוא מכיון, השוכחך
צנך, ודבר פלא הוא שהורכח לשאלו דבר
כזה, שהרי לפי דבריך יש כאן שני אבות מלאכות
המנויין צמסנה [שבת ע"ג ע"א], הא' הפשט שנסנה
צפירוש צכלל הט"ל מלאכות, והב' ניתוח שהוא צכלל
חימוך השנוי כמו כן, ואע"פ שאיני יודע זה צצירור
איך מנהג ניתוח הרופאים מ"מ הרי פיך ענה, ואיני
חושב שכתבת כן צלא השגחה ואלא צכוונה, רק על
דרך העצרה ומליצח הלשון, ציחוד לאיש כמוך העוסק
צחכמת הדבור לא יאות לחשוד אותך צכזה.

ובאמת כן נראין הדברים מן הסתם שבאין בודאי
לידי הפשט העור ג"כ אס צתחלת הניתוח
או צקופו, כדי לעיין יפה צכל הגידין והוורדין
והעורקים דופקים ובלתי דופקים עצבים ועללים קשרים
ומיתרים, גם אל זה יצטו לראות נקצי העור
וקליפותיהן המכסין אותן כאשר אשוב, ובודאי יעינו
כמו כן צמיצורו לצבר ע"י קילופו, ואיה מקום השומן
והחלב והלהיות שצין עור לצבר לפי חילוף המקומות
שבגוף והאיברים, א"כ ודאי יצטרכו לצא למלאכת
הפשט ששיעורו קטן מאוד כדי קמיע ורמב"ם שבת
פ"א ה"ה תלא.

גם שמעתי כשגמרו לנתח מת אדם מחלקין עורו
ללמודי הניתוח באשר מחזיקין אותו לצגולה
ידועה, מכל זה נראה שהאמת כך הוא שאינן נמלטין
ממלאכת הפשט שהוא אב, גם הניתוח אס מקפידין

ת"א. ועי' מ"מ שם, במנ"ח מצוה ל"ב אות ל' כו.
ת"ב. עי' לקמן סי' קל"ב.

באר מלאכה
אנאטימו חושני
לה מחיוב כ'
האזה ולפחות
אזת סנהג לא
מורה, סלכו כזה
שבחין שובלין
בה

דמיון כחב של
השיאל שלא
נרעת

ולא זו בלבד דרך תיקון אסור כחיתוך אוכלין הנזכר, אלא אפילו דרך קלקול והשחתה, לא יהא אלא מקלקל בעלמא דפטור אבל אסור [ב"י שם], ככל אינן פטורי דשבת, וכן כל מחתך וקורע ופוסק ומפרק חיבור המדובק בתלוש, כל אלו המקלקלין אסורין גם בתלוש, אלא שאין חייבין עליהן, ואף לצורך מנהג של מנהג כגון למוול הנפלים אסור, ואף על פי שאינו אלא מחתך בצער בעלמא.

ולא עוד שצחיתוך כגזון לידך חוששני לו מחמתה ודאי, משני אדדים לבד המו' למעלה בתחלה דברינו, דאפילו אח"ל דלא קפיד אמשחתא לא יהא אלא קורע, מיהא לאו מקלקל הוא אלא מתקן ודאי מיקרי, ועדיף ממקלקל על מנת לתקן, דמיהת תחלתו קלקלה, וזה סתם מעשיו אינן מקולקלין לא בתחלה ולא בסוף, ולא גרע ממתקן אלל יצרו [שבח ק"ה ע"ב], כל שכן הכא דאית ליה נחת רוח טובא בהכי, ולא קלקל ולא הפסיד מאומה בשום דל.

ועוד דדמי למפיס מורסא אם לעשות לה פה חייב [שבת ק"ז ע"א], משום דמלאכת הרופאים היא וחשיבא אומנות כעושה כלי וכמכה בפטיש, ה"ג אע"ג דחותך בצער המת, מה צריך, וכי מה צין זו לחותך בצער החי שאינו מרגיש צאימל כמנהג, ולא מחייבין ציה כלל משום חובל, אלא מטעם מלאכת מכה בפטיש, כמ"ש ז"ל [שם] דאעשיית פה לחוד הוא דמחייב, והוצאת ליחה לכחלה שריא, א"כ דון מינה דהא דידך נמי מלאכה חשיבא היא טפי מהפסה, והך פה שפיר עביד להכניס ולהוציא, טפי מפה דמורסא שנחתקו בו החוט' ריש שבת [גי ע"א], משום דעשוי להוציא ליחה, והא הוצאת ליחה לא חשיבא מידי ופטור עליה, וליחה מיפקד פקיד וממילא נמי נפקא, ואפילו הכי מחייב משום עשיית פה, וכאן צריך הוא ודאי לפה, להכניס ידו ולהוציא איברים פנימיים וכל העמון צאי"ש, משום הכי מסתברא דמלאכה גדולה לא גרועה היא הך הוצאה, ותו דלא סגי נמי דלא קפיד אמשחתא כמ"ש בעצמך.

וב"ש לקמור זה מגמ' דערבין [ד' ע"א], דפריך פשיטא מאי קעביד מחתך בצער בעלמא הוא.

לא אמרת כלום, דהתם ה"ט משום דחותך כדרכו ואינו חושש להרמיז ולהאריך כל צרכו וימרו

מארכו, מחתך והולך בגוף האשה וצצורה ואינו מקפיד על היתרון, כי רק לוולד הוא צריך, ואין קפידא צמדת הנחתך בשום אופן, ואם משום שנוהר שלא יגע בוולד, משום הכי ודאי לא מיקרי קפיד אמשחתא, דוולד גופא אחרינא הוא וכמאן דמיפרת דמי, אף בזמן עיבורו כיון דפוסף לנאת, וכל העומד לחתוך כחתוך דמי, וכחיצורי אוכלין דכמפרתי דמו, ציחוד אחר שנעקר לנאת כדחיירי התם, ואפ"י עודו צצונה דידון כירך אמו לשאר דצרים, מ"מ אינו חיבור לענין זה, שהרי הוא עומד בפני עצמו (ולכן החותך מעובר שצצנהמה מותר באכילה [חולין ס"ח ע"א], לפי שאינה גופה, וכן לענין עומאה אם מת בצטן אמו ונגעה בו חיה, מטמא אותה [שם ע"א ע"א]), הא למה זה דומה לחותך פרי צין הפירות או שאר דברים תלושים שאינו מקפיד על החתך ומדחו, ונוהר של יגע באחרים שאינן צריכים לו עכשיו ומניחן שלמים, הלאה תקרא מקפיד על המדה, לחייב משום חותך בזה הנאכל, או הצריך לו לדבר אחר, כגון קנה של שבלים או של חנן וקש לחתוך בו שניו, שאין בו משום מתקן כלי, וקוץ א' מצביהם ומקפיד לחתכו צמח, שלא יעבור הסכין ויחתוך כולם כאחת (או שלא יפגע באצבעו או בשולחן וצמחה), הא ודאי לא מיקריא קפידא לענין זה אפ"י מחוברין בעוקאיהן, ואפ"י צמידי דלאו אוכל צמחה הוה שרי כה"ג, אי לאו משום דקפיד אחיתוך גופיה.

אבל הכא קפיד אשיעורא דחיתוכא שלא יאריך ולא יקצר את החתוך, באופן שלא יקלקל ויפסיד כוונת ההתלמדות ההוא, וצלי ספק מתכוין הוא צחיתוכו צדקדוק גדול, כדי שיועיל לו לצחון היטב סידור האצבים וקישור הגידים וחיבור הוורידים, והילוך הדם ושאר החלטים והלחיות והשמרים, צמקום העצבים והמיתרים, ושאר דברים וחלקים דקים, והרצה פרטים שצריכים עיון גדול איה איפה מקומם.

על כן צריך ודאי השגחה פרטית ושמירה יתירה באופן ואיכות החיתוך ההוא, הצריך למתלמד צמלאכת הרפואה, וצלי ספק כמה פעמים פוגעים במקומות שיש קפידא גדולה על מדת אורך ורוחב גודל וקוטן החתך, שלא יפסיק ולא יקצר אלא צמקום שאמר, שאי אפשר לי לצאר כל זה, שלא ראיתי מימי מלאכה זו, רק מסבירא אני אומר, ואם כך הוא הרי זה חייב חטאת צלי ספק.

ובחור פתוח
מקרא לית
דבוחא
ההלכות
תלוש
פשיטא דא
כלל

מבוא דעב"ז אין
סתייה למשל
מסיד וסחול

גם לא יד לטוף
דעת החוסי שבת
דף ע"ה

ואנכי לא ידעתי מה הגיעך על ככה שכתבת גם
מתוס' [שבת] דף ע"ה [ע"ב ד"ה והמסתח] מוכח
ללא שייך קפיד אמסתחא אלא במקטין דבר ממה
שהיה קודם, דאל"כ הדרח קושיה החוס' לדוכתה
דהא ציור נמי איכא קפידא שלא להאריך במקום
שראו לקצר ע"כ.

והוא הגאון לו יותר לדיעמו, אם יראה לצחון מהותו
ואיכותו בעודו בחיים חייחו, צדס הנפש, לא צדס
שהנפש יראה ממנו, וכל עיקר לא נאסרה חבלה אלא
משום נטילת נשמה, מיהו לא יהא אלא מקלקל דעלמא,
פטור חבל אסור הוא כאמור.

ובל שכן דמתקן בודאי נמי הוי, כדי להחלמד ע"י
קך, ואומנות גדולה ומלאכה רבה היא, ואפי'
לא היה זה אלא אימון יד בלבד, נ"ל דאסור צלי
ספק, כי הא דס"ד לחייב צמלאכת מכה צפטיש משום
דמאמן ידיו, אע"ג דלא קאי צמסקנא, מדקשו זה
צני רחבה אלא מעתה הוא אומנותא בצבת ה"נ דחייב
[שבת ק"ג ע"א], היינו דלא לחיובי עלה חטאת כעל
מלאכה גמורה, מיהו אסור לאמן ידיו למלאכה, ככל
פטורי דצבת חטת, ולא יהא אלא משום דמיחוי כעובדין
דחול, שאסרו חו"ל כמה דברים אע"פ שאינם נוגעים
בעסק מלאכה כלל, כמו שלא נעלם ממך בודאי (וכענין
רדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה ולא אפי'
שבות, כמ"ש הר"ן ז"ל באורך [ריש שבת], ואפילו הכי
אסורה שלא לצורך שבת), ועוד הרי אסרו אפי'
המדידה אם אינה של מנוה [שבת קנ"ז ע"ב] עם שאין
לה דמיון צמלאכה, ומעשה קל ואומנות מעוטה היא,
וגם מזה אינו ניזול המנחה ללמוד מלאכה הרפואה
לפי דעתו, כמדומני יטעך ג"כ למדוד לפעמים
המרחקים וגבולי הקשרים, עם יחס האיברים ומצבם
צמגורם בקרבם.

ומה ראת שנינת לשון החוס', שלא נמצא בלשונם
שעושין ציור, אלא שעושין שרטוטים ויפויים
ע"י סיתות, ומדוע לא נזכרת לומר בלשון רבותינו,
ולכן מכשול אחד גרם לך מכשול אחר, שלא כיוונת
הצנת דבריהם, כי לא נתכוונו כלל על זורה אלא על
נקירה שעושין מסתמי אצנים צאצן מתוקנת ומרובעת
שכבר הושווית מכל צדדיה ויטולו כל חלקיה העודפים
ויתרים העקומים ועיקושים שעל פניה, רק לייפותה
עוד מנקרין זה על גבי כל שטחה, שעושין זה כעין
גומות קטנות ושרטוטים מעטים צערצוצא, שתרצה
יפה ונאה כאלו נקורה צנקרת הפסילים, המסתחין
ומקדרין צהרים וצבלעים, שנוקרין הצור בכלי צרוז
דק מעט מעט, עד שמשצרין ומוציאין ממנו חתיכות
אצנים יקרות מחוטבות או עשה מחכות, כך צענין
זה הוא תיקון הסתחין וגמר מלאכתן צאצן החלקה
ומתוקנת כל זרכה, כדי לנאוחה יותר, לתזור ולשרטטה
ולנקרה כעין שרטוטים ורשמים כל שהן, צלי ערך
יחס ושווי, שאינן אלא ייקורין ופגומות ושקיעות
מעוררים צבליטות דקות על פני כולה צאוסן שאינו
מקלקל רצועה, רק שלא תהא חלקה מאד שזהו
יפוייה וגמר מלאכתה, זה פשוט וידוע, ואין שם זכר
לעשיית זורה, וגם אפי' תהא זורה ממש אינו מעלה
ומוריד כלל צענין, כי אף הצר זורה בכלי חייב כמו
כן משום מכה צפטיש, ואינו מכלל מלאכה מחחק,
ואם צצבלא וצכותל ועל המגלה חייב המצייר משום
כותב, לא משום קפידת מדה. L

וא"ת מדידה זו ואומנות זה גם הוא של מנוה,
דאית ציה משום חיי דצרייתא, ומצינו לרז"ל
פעמים הקלו לצורך פרנסה בלבד דחשצין ליה עסק
מנוה, כל שכן הא דאית ציה חרתי לטיבוחא, שלומד
מלאכה שתמציא לו מזונותיו צצבוד וימלא חכמה עושר
וכבוד, וחייס ישיגו ע"י אומנות זו המכבדת צעליה
צענייה, וראה חייס עם אשה אשר אהבת זו אומנות
חביצה ויקרה כזו, לא תעשה צנפסך שקר להלכד
צפיתווי יאה"ר וכשפיו הרצים, ליתן מקום צלצך
לדמיונות כלה המכוצים ומזוייפים, נרפים הם נרפים,

משום חזורה וחבלה ודאי ליכא הכא, וזה א"ל פנים,
כי מי לא ידע דלא שייכי צצצר המת, גם
לא לדס הוא צריך דבלאו הכי אפשר צדס הקוה,

ביאור כמה
סבוטין דשיני
בגזון דין ומכללן
עין לפרס מלאכה
ואומנות בשבת

היכא שעומד שם אצל המנחחים להביט במלאכתם דרך תענוג
וטילול לראות דבר חדש, ובין היכא שכונתו ללמוד אותה
אומנות, וכמש"כ להלן בד"ה לכן. ואף גם זאת דמלשון המג"א
איכא למידק הכי, שכתב דמותר לראות אומנות אע"ג שמלמדה,
ולא כתב דמותר לראות כדי להתלמד דרו"ק.

תעב. בשו"ת לבושי מרדכי תליתאי או"ח סי' כ"ט הקשה
ע"י מחרומת הדשן (סי' ס"ג) שכתב דמה דלא קאי
במסקנא דחזא אומנותא חייב אפילו איסורא ליכא, וחילק שם
בין היכא דקעביד מעשה ובין היכא דלא קעביד מעשה, והביא
המג"א בסי' ש"מ סק"ח דמותר לראות אומנות בשבת אע"ג
שמלמדה עכ"ל. והנה בעיקר הדבר ס"ל לרבינו לחלק בין

אתי שפיר דכוונת המחצית השקל לומר דאית ביה מלאכה בחתיכתו אפילו באופן שאינו מקפיד על מדה מצומצם דוקא, ואין הכי נמי אם מחתך במדה מצומצם איתא בחיי אדם (כלל ל"ו אות ז') דאם מקפיד בחתיכת הבגד למדת ארכו ורחבו חייב משום מחתך ע"ש.

קורע מפה פלעסטיק הנרשם בקוים

ע"ל כל פנים נתבאר דחייב מלאכת מחתך הוא דוקא במקפיד על מדה מצומצם, ובאופן דנגמר ע"י חיתוכו להיות ראוי לאיזה השתמשות אז חייב על החיתוך משום מלאכת תיקון כלי, אף באינו מקפיד לחתכו במדה מצומצם. ולפי זה נראה דקורע מפה של פלעסטיק מתוך כריכתו במקום הנרשם ע"י קוים העשויים לכך, ליכא חיוב מחתך, דאין קפידא לפי המדה ממש, אלא קורע בזה המקום משום דנוח ליקרע שם בלא כלי מיוחד, אבל מ"מ יש בזה משום מלאכת מכה בפטיש, שהרי מתקן את הפלעסטיק שיהא ראויים להשתמש על ידו, וכמו בקורע נייר לצלות עליו הנ"ל. [וע"י לקמן בדברינו (מלאכת מכה בפטיש אות ח') דנראה דאף בקורע בידו בלא כלי המיוחד לכך חיובא איכא, כיון שכן דרך בני אדם לקרוע את הפלעסטיק במקומות המסויימים ע"י הקוים ע"ש (ולקמן אות ד)].

קורע כיסוי פלעסטיק שעל בקבוקי חלב וכדומה

ובמה דמצוי כהיום פקקים כיסוי פלעסטיק הקבועים על גבי הבקבוקי חלב או מים וכדומה, שמקפידין בקריעתו במקום המסויים דוקא כדי דעל ידי זה יתאפשר לפותחו ולסגרו בקל בעת שישתמש על ידו, חייב גם משום מלאכת מחתך למדה, והלכתא רבתא לשכתא.

חכמת ניתוח

ג) בשו"ת שאילת יעב"ץ (מ"א סי' מ"א) הן לענין חכמת ניתוח בבשר המת בשבת אם יש בו משום מלאכת מחתך, וכתב דכיון דקפיד אשיעורא דחיתוכא שלא יאריך ולא יקצר את החיתוך באופן שלא יתקלקל ויפסיד כוונת ההתלמדות, בלי ספק מכוין בחיתוכו בדקדוק גדול א"כ הרי הוא מלאכת מחתך וחייב חטאת. ולא תקשה ממאי דאמרינן (ערכין ז' ע"א, רמז"ס פ"ג הל' ט"ו, ונעושו"ע סי' ט"ל סעיף ה') דבאשה שמתה על המשבר, מחתך בשרה להוציא הולד, ומבואר שם דחיתוך פשיטא דמותר דמחתך בשר בעלמא ע"ש, חזינן דליכא בזה משום מלאכת מחתך, דהתם היינו טעמא משום דחותך כדרכו ואינו חושש להרחיב ולהאריך, דאינו מקפיד על היתרון כי רק לולד הוא צריך, ואם משום שנוהר שלא יגע בולד, זה לא מקרי קפיד על המדה, כיון דאין הקפידא בגוף דבר הנחתך אלא כדי שלא יגע באחרים, משום הכי מיחשב רק כמחתך בשר בעלמא עכ"ל.

מצות מילה

ולפי דבריו יש לעיין אם איכא משום מלאכת מחתך במילה בשבת, כיון דמקפיד לחתוך כל עור הערלה, ולכאורה היה מקום לומר דתליא במחלוקת האחרונים אם מצות מילה הוא הסרת עור הערלה דוקא, ואם לא הסיר עור הערלה הוי ערל מה"ת, והוא שיטת החכמת אדם (כלל קמ"ט אות טו"ז) ועוד, ולפי זה הרי מקפיד על מדת החתך דוקא ויש בה משום מחתך מן התורה. אבל לפי מה שכתב מרן הדברי חיים (מ"ז יו"ד מס' קי"ד עד סי' קי"ט), דמילה לשונו לגלות, ואין המצוה עצם חיתוך עור הערלה שיחתך לגמרי, [וכן הוא משמעות שיטת החתם סופר בתשובות יו"ד (סי' רמ"ט) כפי מה שביאר בשו"ת מהר"ם

שי"ק יו"ד (סי' רמ"ה) ונוטה שם דאפילו לנ א"כ אין קפידא לחתוך בהסרת הערלה ומיהו בספר תולדות סי' ה') כתב חיים לכתחלה בעח לחתוך עור הערלה מתשובותיו להמעייין הוא שלא יחזור המו מתחלה, ומשום צער דלכו"ע חייב משום לכתחלה ע"ז להסיר

ויותר נראה דלכו"ע מחתך במצוה דעיקר מצות מילה לגלות, ולא לחתוך, עוסק בהסרת עור הו מדוקדק מן עור הע וא"כ הרי הוא מקפיד משום מלאכת

קריעת פלעסטיק ז עור נראה דיש ללו קריעת פלעסט היין במקום המסוי למדה, כיון שאין מ שקורע במקום המס בקריעת האותיות, מ במדה כיון דאין ז

מחתך (ד) כגמרא (גי' ל"ו) שלא יכ

100 סי' מלאכות
מחך
הרב"ל ר' חיים קלמן ארס"אין מ"א"א